

**Wyniki ewaluacji programu
„Komputer dla Homera 2003 – program pomocy w zakupie
sprzętu elektronicznego oraz oprogramowania
umożliwiającego rehabilitację zawodową i społeczną osób
niewidomych i niedowidzących”**

*Ocena efektów realizacji programu w 2003 roku w kontekście
jego wcześniejszych założeń i długoterminowych celów, przeprowadzona z
uwzględnieniem wskaźników określonych w procedurze realizacji programu*

Warszawa, marzec 2006 r.

Celem strategicznym, jaki miał być osiągnięty w wyniku realizacji programu „Komputer dla Homera 2003”, było wyrównanie szans osób niewidomych i niedowidzących w zakresie funkcjonowania w społeczeństwie poprzez udzielenie wsparcia finansowego na zakup sprzętu elektronicznego wraz z oprogramowaniem i specjalistycznym oprzyrządowaniem, umożliwiającym bardziej skuteczną rehabilitację zawodową i społeczną.

Osoby z dysfunkcją narządu wzroku napotykały różnorakie ograniczenia w dostępie do informacji zarówno w życiu zawodowym, jak i społecznym. Dlatego też bezpośrednim celem programu jest realizacja prawa osób niewidomych i niedowidzących do pracy, nauki i swobodnego komunikowania się, poprzez dofinansowanie zakupu nowoczesnego sprzętu elektronicznego i oprogramowania. Ponadto w ramach programu finansowane są pełne i skrócone szkolenia z zakresu podstawowej obsługi nabytego w ramach programu podstawowego i specjalistycznego sprzętu i oprogramowania.

W roku 2005 Oddziały PFRON rozesłały do beneficjentów ww. programu z roku 2003 pierwszą ankietę ewaluacyjną, w której zawarte są dane według stanu na dzień 31 grudnia 2004 roku. Uwzględniając wcześniejsze programy o analogicznych celach adresowane do osób z uszkodzonym wzrokiem, rok 2003, który objęty jest niniejszą analizą, był piątym z kolei rokiem wdrażania programu „Komputer dla Homera”. Tak jak w latach poprzednich, realizatorami omawianego programu są Oddziały PFRON.

I. Podział środków planowanych w 2003 roku na program „Komputer dla Homera”

W ramach programu „Komputer dla Homera” w 2003 roku do Oddziałów wpłynęło w sumie **3.449** wniosków na łączną kwotę **40.835.400,18 zł**, z których pozytywną weryfikację przeszło **3.188** wniosków o łącznej wartości **37.453.206,53 zł**. Na realizację tych potrzeb przeznaczono w sumie **15.000.000 zł**, z czego limit środków dla Oddziałów wyniósł **14.016.900 zł**, natomiast limit środków dla Biura Funduszu na szkolenia wyniósł **983.100 zł**. Ostatecznie dofinansowaniem w zakupie sprzętu elektronicznego i oprogramowania objętych zostało **1.807** beneficjentów.

Tabela nr. 1 Podział limitu środków

Lp.	Oddział PFRON	Podział limitu środków finansow. w 2003r.	Liczba wniosków pozytywnie zweryfikowanych	Kwota pozytywnie zweryfikowanych wniosków
1	Dolnośląski	861.767,00	196	2.118.218,25
2	Kujawsko-pomorski	712.277,00	162	1.609.143,00
3	Lubelski	866.164,00	197	2.418.305,00
4	Lubuski	694.690,00	158	1.360.997,00
5	Łódzki	545.199,00	124	1.557.951,00
6	Małopolski	1.178.334,00	268	3.554.526,00
7	Mazowiecki	1.433.347,00	326	4.487.027,00
8	Opolski	523.216,00	119	1.053.518,00
9	Podkarpacki	1.011.257,00	230	2.489.437,00
10	Podlaski	457.264,00	104	1.631.457,00
11	Pomorski	1.538.867,00	350	4.637.104,18
12	Śląski	1.231.095,00	280	3.070.845,00
13	Świętokrzyski	479.248,00	109	1.170.700,00
14	Warmińsko-mazurski	1.068.415,00	243	2.109.754,10
15	Wielkopolski	866.164,00	197	2.355.885,00
16	Zachodnio-pomorski	549.596,00	125	1.828.339,00
Oddziały razem:		14.016.900,00	3.188	37.453.206,53
17	Biuro Funduszu (szkolenia)	983.100,00	386	627.520,92
OGÓŁEM:		15.000.000,00	X	38.080.727,45

* Dane zawarte w tabeli nr 1, dotyczące podziału limitu środków finansowych zgodne z uchwałą nr 551 / 2003

II. Wydatkowanie środków w 2003 roku w programie „Komputer dla Homera”

Oddziały PFRON i Biuro Funduszu w ramach planowanych wydatków na realizację całego programu wykorzystywały łącznie kwotę **14.646.475,00 zł.**, co stanowi **97,64%** całości środków przeznaczonych na program.

Na zakup sprzętu elektronicznego wraz z oprogramowaniem i specjalistycznym oprzyrządowaniem Oddziały PFRON wydatkowały kwotę **13.989.216,61 zł.**, co stanowi **95,51%** całości środków przeznaczonych dla nich środków (14.646.475zł).

Na szkolenia Biuro Funduszu wydatkowało kwotę **657.258,37 zł.**, co stanowi **66,86%** kwoty planowanej na tę działalność (983.100zł). Ogółem na szkolenia wydano **4,49%** wszystkich środków przewidzianych na realizację programu (14.646.475zł).

Tabela nr 2. Wydatkowanie środków

L p.	Oddział PFRON	BIURO FUNDUSZU		ODDZIAŁY				RAZEM
		Liczba osób przez kolon.	Wydatki na szkolenia ogółem	Zakup sprzętu podstaw.	Zakup sprzętu specjalist.	Zakup urządzeń brajlowskich	Zakup urządzeń lektorsk.	
1	Dolnośląski	27	48.059,28	441.528,32	339.700,68	50.747,92	29.701,00	861.677,92
2	Kujawsko-pomorski	15	21.741,00	287.961,65	345.601,65	48.212,65	30.423,65	712.199,60
3	Lubelski	24	35.465,90	395.180,13	375.694,00	35.573,06	55.067,00	861.514,19
4	Lubuski	8	12.453,00	448.059,93	216.460,07	30.170,00	0	694.690,00
5	Łódzki	18	37.119,00	147.797,43	202.124,31	139.760,00	55.517,00	545.198,74
6	Małopolski	43	72.411,00	440.238,62	508.481,38	83.241,00	146.372,00	1.178.333,00
7	Mazowiecki	34	70.166,40	820.594,78	499.262,84	70.065,10	32.463,74	1.422.386,46
8	Opolski	17	25.915,00	274.074,48	198.491,00	20.181,40	30.000,00	522.746,88
9	Podkarpacki	48	66.944,99	519.805,48	477.894,99	9.966,33	0	1.007.666,80
10	Podlaski	12	17.364,00	139.541,23	155.280,20	34.551,22	127.000,00	456.372,65
11	Pomorski	29	39.308,74	738.825,09	710.966,06	48.526,00	40.481,00	1.538.798,15
12	Śląski	48	83.907,00	449.261,44	508.366,41	271.189,92	0	1.228.817,77
13	Świętokrzyski	25	42.716,00	182.268,27	108.630,66	167,00	188.167,00	479.232,93
14	Warmińsko-mazurski	20	24.168,08	634.365,57	342.172,61	0	89.941,38	1.066.479,56
15	Wielkopolski	27	40.445,00	308.360,00	320.661,54	91.040,00	145.980,00	866.041,54
16	Zachodnio-pomorski	13	19.073,98	260.130,99	279.734,43	7.195,00	0	547.060,42
Oddziały Razem:		408	<u>657.258,37</u>	6.487.993,41	5.589.522,83	940.586,60	971.113,77	<u>13.989.216,61</u>
W tym: - dzieci		124	201.385,92					
- dorośli		284	455.872,45					
			<u>657.258,37</u>					<u>13.989.216,61</u>
WYDATKI OGÓŁEM:			14.646.475,00					

- Dane zawarte w tabeli nr 2 pochodzą ze sprawozdania z realizacji planu finansowego PFRON w 2003 roku.

Za kwotę **657.258,37 zł.** jaką dysponowało Biuro Funduszu przeszkolono **408** osób co daje średni koszt przeszkolenia jednej osoby w wysokości **1.610,93 zł.**

Na przeszkolenie **124** dzieci w wieku do 16 lat wydano kwotę **201.385,92 zł.**, co daje średni koszt przeszkolenia jednej osoby w wysokości **1.624,08 zł.**

Wydatki na szkolenie **284** osób dorosłych wyniosły **455.872,45zł.**, co dało średni koszt przeszkolenia **1.605,18 zł.**

Warto zauważyć, iż największe zapotrzebowanie na szkolenia odnotowano w województwach podkarpackim i śląskim, gdzie przeszkolono po **48** osób, najmniejsze zaś - w województwie lubuskim, gdzie przeszkolono **8** osób. Najwyższy średni koszt szkolenia odnotowano w Oddziale mazowieckim (**2.063,72 zł**), najmniejszy natomiast w Oddziale warmińsko-mazurskim (**1.208,40 zł**).

III. Analiza programu z uwzględnieniem wskaźników określonych w procedurze realizacji

1. Wskaźniki stopnia zaspokojenia potrzeb

- a. **Liczbowy wskaźnik stopnia zaspokojenia potrzeb**, równy stosunkowi liczby **1807** beneficjentów programu do liczby **3.188** wnioskodawców, których wnioski zostały pozytywnie zweryfikowane kształtuje się na poziomie **56,68%**.
- b. **Kwotowy wskaźnik stopnia zaspokojenia potrzeb**, równy stosunkowi sumy kwot wydatkowanych (14.646.475,00 zł) do sumy maksymalnych kwot dofinansowań wyliczonych zgodnie z zasadami programu, we wszystkich pozytywnie zweryfikowanych wnioskach (38.080.727,45 zł) wynosi **38,46%**.
- c. **Kwotowy wskaźnik stopnia zaspokojenia potrzeb osób korzystających z dofinansowania**, równy stosunkowi sumy kwot wypłaconych w ramach programu (14.646.475,00 zł) do sumy kwot wnioskowanych we wnioskach zrealizowanych (40.835.400,18 zł) kształtuje się na poziomie **35,87%**.

2. Wskaźniki skuteczności pomocy w programie

- a. **Wskaźnik utrzymania zatrudnienia osób niepełnosprawnych**, równy stosunkowi **535** osób pozostających w zatrudnieniu w dniu 31 grudnia 2004 roku do liczby **407** beneficjentów programu pozostających w zatrudnieniu w dniu sporządzenia wniosku w wyrażeniu procentowym daje **107,65%**. Oznacza to wzrost liczby zatrudnionych o **7,65%** (o 38 osób).
- b. **Wskaźnik poziomu edukacji**, równy stosunkowi liczby **830** osób, które objęte są procesem edukacji w dniu 31 grudnia 2004 roku do liczby **902** beneficjentów programu realizujących proces edukacji w dniu sporządzenia wniosku w wyrażeniu procentowym daje **92,02%**. Oznacza to spadek poziomu edukacji o **7,98%** (o 72 osoby). Spadek ten jest najprawdopodobniej wynikiem ukończenia przez wiele osób ostatniego etapu edukacji w roku realizacji programu lub w następnym.
- c. **Wskaźnik skuteczności w poszukiwaniu zatrudnienia**, równy stosunkowi liczby **535** osób zatrudnionych w dniu 31 grudnia 2004 roku do liczby **439** beneficjentów programu niezatrudnionych w dniu sporządzania wniosku w wyrażeniu procentowym daje **121,87%**. Oznacza to, iż po roku wdrożenia programu nastąpił wśród jego beneficjentów z roku 2003 wzrost liczby zatrudnionych o 96 osób, co daje przyrost o **21,87%**.
- d. **Wskaźnik oceny przez beneficjentów skuteczności pomocy**, równy stosunkowi liczby **760** osób deklarujących pozytywny wpływ dofinansowania na ich rehabilitację zawodową do liczby **1.807** beneficjentów programu. W aspekcie rehabilitacji zawodowej oznacza to poprawę sytuacji u **42,06%** ankietowanych beneficjentów programu.

Analogiczny do powyższego wskaźnik oceny przez beneficjentów skuteczności pomocy zastosowany jednak w odniesieniu do rehabilitacji społecznej, równy stosunkowi liczby **1219** osób deklarujących pozytywny wpływ na ich rehabilitację społeczną do liczby **1.807** beneficjentów programu. W aspekcie rehabilitacji społecznej oznacza to poprawę sytuacji u **67,46%** ankietowanych beneficjentów programu.

IV. Zestawienie informacji uzyskanych na podstawie przeprowadzonych ankiet

A. Informacje o beneficjentach programu

- Większa część uczestników programu z 2003 roku objętych ankietą **69,46%** (1135 osób) mieszka w mieście. Mieszkańcy wsi to 473 osoby, co stanowi **28,95%**.
- Najliczniejszą grupę wśród ankietowanych uczestników programu, **30,78%** (503 osoby), stanowili beneficjenci w wieku od 17 do 25 lat. Drugą co do liczebności grupą, z udziałem **17,14%** (280 osób), byli uczestnicy w wieku od 26 do 35 lat. Dzieci poniżej 16 roku życia to trzecia co do wielkości grupa wiekowa **14,63%** (239 osób).

- Osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności z tytułu uszkodzenia wzroku stanowiły **36,66%** (599 osób). Umiarkowany stopień niepełnosprawności zadeklarowało **31,09%** ankietowanych (508 osób). Orzeczenie o niepełnosprawności, czyli dzieci w wieku do 16 lat to 467 osób, co stanowi **28,58%** wszystkich ankietowanych.
- Większa część ankietowanych osób **70,56%** (1.153 osoby), określiła się jako słabowidzący. Pozostałą grupę stanowią osoby niewidome **22,95%** (375 osób). Uczestnicy programu ze sprzężoną niepełnosprawnością to 62 osoby, co stanowi **3,79%** wszystkich osób ankietowanych.

B. Przedmiot dofinansowania

- Spośród wszystkich **4 364** przedmiotów na które w ramach programu udzielono dofinansowania najliczniejszą grupę stanowi podstawowy sprzęt komputerowy **34,14%** (1490 szt.) i podstawowe oprogramowanie **19,78%** (863 szt.). Następną w kolejności grupę dofinansowanych przedmiotów stanowił specjalistyczny sprzęt komputerowy **18,61%** (812 szt.) i specjalistyczne oprogramowanie **13,63%** (595 szt.). Urządzenia lektorskie stanowią **4,22%** (184 szt.) wszystkich zakupionych przedmiotów w ramach programu, natomiast urządzenia brajlowskie **1,56%** (68 szt.).
- Najliczniejsza grupa ankietowanych osób **93,94%** (1.535 osób) stwierdziła, że zakupione przedmioty są nadal sprawne.
- Znaczna część ankietowanych beneficjentów **45,90%** (750 osób) stwierdza, że nie ma żadnych problemów z użytkowaniem przedmiotu dofinansowania. Pozostałe **17,26%** ankietowanych potwierdza istnienie różnych problemów. Najczęściej spotykanym problemem **5,26%** (86 osób) jest nieodpowiednie oprogramowanie/urządzenia oraz awarie systemu/sprzętu **3,55%** (58 osób).
- Ankietowani beneficjenci programu **70,81%** (1.157 osób) stwierdzają, iż przedmiotów dofinansowania używają codziennie. Nieco mniej bo dwa lub trzy razy na tydzień przedmiotów dofinansowania używa 337 osób, co stanowi **23,07%** udzielonych w ankietach odpowiedzi. Raz na tydzień korzysta z przedmiotu dofinansowania **3,61%** (59 osób). Pozostali **1,10%** (18 osób) korzystają rzadziej niż raz na tydzień.

C. Rehabilitacja zawodowa

- W okresie wnioskowania o pomoc spośród wszystkich ankietowanych bez zatrudnienia pozostawało **31,80%** (564 osoby). Nieco mniej bo **28,01%** (497 osób) pozostawało w zatrudnieniu.
- Na dzień 31 grudnia 2004 roku w zatrudnieniu pozostawało 535 osób, co stanowi **30,94%**. Nieco mniej, bo **25,86%** (447 osób) nie pracowało.
- Jak wynika z odpowiedzi ankietowanych beneficjentów, dofinansowanie uzyskane w ramach programu miało wpływ na podniesienie kwalifikacji zawodowych **21,99%** (435 osób). Zakup dofinansowanego sprzętu pozwolił na kontynuowanie pracy **12,18%** (241 osób). Ponadto, dzięki zakupionemu sprzętowi **10,72%** (212 osób) mogło zwiększyć swoją wydajność pracy.
- Przed uzyskaniem pomocy ze środków PFRON **26,38%** (431 osób) podejmowało próby poszukiwania pracy. Nie podejmowało takich prób 214 osób, co stanowi **13,10%**.
- Wśród 431 ankietowanych podejmujących starania o znalezienie zatrudnienia wystąpiły różne trudności, z których najliczniejsza grupa **31,77%** (230 osób) wskazuje niechęć pracodawców do zatrudniania osób niepełnosprawnych jako przyczynę niepowodzenia w swym zatrudnieniu. Dużą przeszkodą w podjęciu pracy dla **20,72%** (150 osób) stanowią również nieprzystosowane do rodzaju schorzenia stanowiska pracy. Dla **16,16%** ankietowanych (117 osób) poważną przeszkodą w znalezieniu zatrudnienia jest brak odpowiednich kwalifikacji zawodowych. Ponadto **6,77%** ankietowanych (49 osób) zwróciło uwagę na bariery architektoniczne i komunikacyjne jako trudności w podjęciu pracy.

D. Rehabilitacja społeczna

- W okresie wnioskowania o pomoc ze środków w ramach programu spośród wszystkich ankietowanych uczyło się **55,20%** (902 osoby). Największą grupę wśród nich stanowili uczniowie szkoły podstawowej i średniej, odpowiednio **17,07%** (279 osób) i **10,59%** (173 osoby). Naukę w szkołach wyższych kontynuowało **10,34%** (169 osób), a w gimnazjach uczyło się **10,16%** (166 osób).
- Według opinii ankietowanych zakup sprzętu komputerowego, zrealizowany dzięki dofinansowaniu w ramach programu, przyczynił się do rozwoju własnych zainteresowań **26,67%** (1.189 osób). Jako skutki działania programu ankietowani wymieniają również polepszenie warunków nauki **17,58%** (784 osoby), nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktów z innymi ludźmi **17,25%** (769 osób). Jako następną w kolejności wymieniona została możliwość usamodzielnienia się **12,83%** (572 osoby).
- Po upływie około roku od uzyskania pomocy z PFRON na dzień 31 grudnia 2004 roku spośród wszystkich ankietowanych naukę kontynuowało **51,11%** (830 osób). W szkołach podstawowych i średnich uczyło się odpowiednio **12,97%** (212 osób) i **9,36%** (153 osoby). Uczniowie gimnazjów w ilości 179 osób stanowili **10,59%** ankietowanych. Naukę w szkołach wyższych pobierało **11,02%** (180 osób).

Szkolenia komputerowe

- Spośród wszystkich **1.634** ankietowanych osób **32,74%** (538 osób) potwierdziło udział w szkoleniu komputerowym finansowanym ze środków PFRON.
- Wśród wszystkich **538** przeszkolonych było 237 osób, które szkoliły się w grupach zorganizowanych specjalnie dla słabowidzących osób, co stanowi **44,05%**. W grupach złożonych zarówno z osób niewidomych jak i słabowidzących przeszkolono **22,30%**, czyli 120 osób. Indywidualne kursy komputerowe przeszło **21,19%**, czyli 114 osób.
- Spośród wszystkich **538** przeszkolonych osób zdecydowana większość **92,57%** (498 osób) stwierdziła, iż rodzaj szkolenia był odpowiedni do stanu ich wzroku.
- Ponad połowa przeszkolonych osób **52,60%** (283 osoby) uznała, iż liczba godzin szkolenia w stosunku do zakresu materiału była odpowiednia. Jedna trzecia **31,60%** (170 osób) stwierdziła, że liczba godzin w stosunku do zakresu materiału była za mała, natomiast **13,01%** (70 osób) określiło ją jako zdecydowanie za małą.
- Dzienna liczba godzin szkolenia została określona jako odpowiednia przez **75,28%** (405 osób). W opinii **13,01%** (70 osób) dzienna liczba godzin szkolenia była za duża. Niektórzy spośród ankietowanych **9,11%** (49 osób) określili dzienną liczbę godzin szkolenia jako niewystarczającą.
- Większa część osób, które przeszły szkolenie komputerowe **80,67%** (434 osoby), stwierdziła, iż szkolenie odbyło się z zakresu obsługi takich samych urządzeń i oprogramowania specjalistycznego, które zostały nabyte w ramach programu. Odmiennego zdania było **13,20%** (71 osób), które były szkolone na innym niż zakupiony sprzęcie i/lub oprogramowaniu.
- Spośród **538** przeszkolonych osób ponad połowa **52,42%** (282 osoby) oceniła wartość merytoryczną szkolenia w skali od 1 do 5 jako bardzo dobrą (5). Ocenę dobrą (4) szkoleniom komputerowym wystawiło **28,25%** (152 osoby). Źle (2) o szkoleniach wypowiedziało się **2,04%** (11 osób). Bardzo złą ocenę (1) wystawiły szkoleniom **0,74%** (4 osoby).
- Ponad połowa przeszkolonych **58,92%** (317 osób) oceniło organizacyjną stronę szkolenia w skali od 1 do 5 jako bardzo dobrą (5). Ocenę dobrą (4) wystawiło **24,35%** (131 osób). Źle (2) o szkoleniach wypowiedziało się **2,04%** (11 osób). Bardzo złą ocenę (1) wystawiło szkoleniom **0,93%** (5 osób).
- Według osób ankietowanych najistotniejszą wadą szkoleń komputerowych jest zbyt krótki okres jego trwania **23,61%** (127 osób). Pozostałe uwagi dotyczą między innymi: długiego okresu oczekiwania na szkolenie **1,86%** (10 osób), braku podziału na grupy o różnym stopniu zaawansowania **2,97%** (16 osób), niewłaściwy podział na grupy pod względem stopnia niepełnosprawności **1,67%** (9 osób).

E. Uwagi do programu

- Spośród wszystkich **1634** ankietowanych osób, zdaniem większości **52,26%** (854 osób) zakres dofinansowania powinien być poszerzony o inne rodzaje pomocy. Najczęściej wyrażoną potrzebą **16,28%** (266 osób) jest poszerzenie listy specjalistycznego sprzętu i oprogramowania. Następną w kolejności potrzebą jest objęcie dofinansowaniem abonamentu internetowego **4,90%** (80 osób). Pojawił się również postulat dotyczący rozszerzenia zakresu i terminu trwania szkoleń komputerowych **4,83%** (79 osób).
- Wielkość pomocy finansowej udzielonej w ramach programu przez **74,48%** (1.217 osób) oceniona została jako odpowiednia. Niektóre osoby spośród ankietowanych **23,07%** (377 osób) otrzymaną pomoc określiły jako niewystarczającą.
- Zdecydowana większość ankietowanych **95,72%** (1.564 osoby) opowiedziało się za kontynuowaniem w przyszłości programu „Komputer dla Homera”.
- Ankietowani zgodni byli co do tego, aby możliwe było po upływie trzech lat ponowne ubieganie się o pomoc ze środków PFRON **81,82%** (1.337 osób). Ponowne ubieganie się o pomoc po okresie czterech lat uznało za słuszne **5,94%** (97 osób). Za okresem pięcioletnim opowiedziało się **3,49%** (57 osób) ankietowanych.

F. Pytania różne

- Spośród wszystkich **1.715** odpowiedzi zdecydowana większość **80,58%** (1.382 osoby) nie stwierdziła poważnych uchybień ze strony dostawcy przedmiotu dofinansowania. Niemniej jednak **16,62%** (285 osób) potwierdziło istnienie uchybień. Najczęściej wymienianym problemem **5,54%** (95 osób) był brak właściwego serwisu posprzedażnego oraz dostawa przedmiotu po wyznaczonym terminie **4,78%** (82 osoby). Ponadto dostarczenie wadliwego przedmiotu dofinansowania stwierdziło **2,27%** (39 osób), a dostarczenie przedmiotu niezgodnego ze specyfikacją na fakturze **1,40%** (24 osoby).
- Blisko połowa wszystkich ankietowanych tj. **45,54%** (429 osób) oceniła w skali od 1 do 5 wpływ udzielonej pomocy na swoją rehabilitację zawodową jako bardzo dobry (5). Nieco mniej bo **35,14%** (331 osób) wpływ taki oceniło jako dobry (4). Zdaniem **4,24%** (40 osób) ankietowanych pomoc w ramach omawianego programu nie pomogła im w rehabilitacji zawodowej.
- Analizując w skali od 1 do 5 wpływ udzielonej pomocy na rehabilitację społeczną z **1.634** ankietowanych osób można zauważyć, że prawie połowa **44,61%** (729 osób) oceniła ten wpływ jako bardzo dobry (5). Podobnego zdania było **29,99%** (490 osób), którzy wspomniany wpływ ocenili jako dobry (4). Zdaniem **3,48%** (57 osób) udzielona pomoc nie miała żadnego wpływu na rehabilitację społeczną.
- Otrzymana w ramach programu pomoc w opinii **50,67%** (828 osób) nie wpłynęła na wzrost stopy życiowej. Innego zdania jest **45,29%** (740 osób) ankietowanych, którzy stwierdzili wzrost swojej stopy życiowej uzyskany dzięki udzielonej przez PFRON pomocy.
- Zdecydowana większość ankietowanych **91,92%** (1.502 osoby) potwierdziła fakt, iż są jedynymi osobami w danym gospodarstwie domowym, które otrzymały pomoc w ramach programu. W nielicznych gospodarstwach domowych **6,06%** (99) znajdował się drugi członek rodziny, któremu udzielono wcześniej pomocy ze środków PFRON.
- Ze wszystkich **2 095** udzielonych odpowiedzi wynika, że zakupionego przedmiotu dofinansowania oprócz samego beneficjenta używa również jego rodzeństwo **23,77%** (498 osób). Jeżeli beneficjentem jest jedno z rodziców, to użytkownikami dofinansowanego sprzętu są również dzieci **20,86%** (437 osób). Dzieci jako beneficjenci programu **14,80%** (310 osób) pozwalają korzystać z przedmiotu dofinansowania rodzicom. Współmałżonkowie również użyczają sobie nawzajem przedmiotu dofinansowania **12,89%** (270 osób). Część ankietowanych **21,05%** (441 osób) stwierdziła, iż zakupionego w ramach programu przedmiotu dofinansowania nie użycza nikomu.
- Istotną kwestię dla osób ankietowanych stanowi dostęp do internetu. Grupa **44,86%** (733 osoby) nie posiada połączenia do internetu. Nieco ponad połowa **52,08%** (851 osób) potwierdziła posiadanie dostępu do internetu.

- Ankietowani w skali od 1 do 5 oceniali obsługę programu przez pracowników PFRON. Większość **69,09%** (1.129 osób) oceniła obsługę programu jako bardzo dobrą (5). Ocenę dobrą pracownikom PFRON wystawiło **16,40%** (268 osób) ankietowanych. Swoje niezadowolenie z obsługi programu wyraziło **1,78%** (29 osób).
- Ankietowani beneficjenci wymieniali różne źródła informacji, z których dowiedzieli się o możliwościach dofinansowania zakupu sprzętu elektronicznego i oprogramowania w ramach programu. Spośród wszystkich **2 637** udzielonych odpowiedzi najlepszym źródłem informacji byli znajomi **29,12%** (768 osób) oraz Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych **21,27%** (561 osób). Szeroko rozumiane mass media (prasa, radio, telewizja) były źródłem informacji dla **16,92%** (446 osób). Wiele osób dowiedziało się o programie z Polskiego Związku Niewidomych **11,11%** (293 osoby) oraz z Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie **9,67%** (255 osób).
- Osoby ankietowane oczekują w przyszłości różnorodnej pomocy w ramach programu. Najbardziej pożądaną jej formą byłoby zwiększenie całego asortymentu objętego dofinansowaniem, w szczególności zaś specjalistycznego sprzętu i specjalistycznego oprogramowania **23,19%** (379 osób). Drugą potrzebą jest modernizacja i rozbudowa sprzętu komputerowego **11,93%** (195 osób). Spośród pozostałych potrzeb wymieniana była między innymi ewentualna pomoc w dofinansowaniu następujących kosztów:
 - Nauki - **5,02%** (82 osoby);
 - Kupna samochodu - **3,98%** (65 osób);
 - Abonamentu internetowego - **3,55%** (58 osób);
 - Szkoleń specjalistycznych - **3,12%** (51 osób).
 Warto zwrócić uwagę na fakt, iż 225 osób nie udzieliło odpowiedzi na pytanie, jakiej oczekuje pomocy w przyszłości, co stanowi **13,77%**.
- Ponad połowa ankietowanych **1.057** osób nie ustosunkowała się do pytania dotyczącego ewentualnych uwag do programu, co stanowi **64,69%** wszystkich ankietowanych. Spośród 577 odpowiedzi udzielonych na to pytanie, 250 osób stwierdziło, iż nie ma uwag do programu, co stanowi **15,30%** wszystkich ankietowanych.

V. Wnioski końcowe

1. Stosunkowo niskie zaspokojenie potrzeb wnioskodawców na poziomie **37,43%** spowodowane było faktem, iż limit środków przyznany oddziałom PFRON na dofinansowanie programu w łącznej kwocie 14.016.900,00 zł. nie wystarczył na zaspokojenie rzeczywistego zapotrzebowania na dofinansowanie, które wyniosło 37.453.206,53 zł (wartość pozytywnie zweryfikowanych 3.188 wniosków).
2. Wykorzystanie środków w ramach programu ukształtowało się na bardzo wysokim poziomie. Oddziały i Biuro Funduszu w ramach 15.000.000,00 zł. przyznanego limitu wydatkowały kwotę 14.646.475,00 zł., co stanowi **97,64%** całości środków przeznaczonych na realizację programu.
3. W ramach limitu środków przeznaczonych na szkolenia, zgodnie ze zgłoszonym przez wnioskodawców zapotrzebowaniem (na etapie weryfikacji formalnej), zaplanowano kwotę 983.100,00 zł. Wydatkowanie przez Biuro Funduszu kwoty 657.258,37 zł spowodowane było faktem, iż duża część beneficjentów, którzy wyrazili chęć uczestnictwa w szkoleniu, nie zgłosiła się na szkolenie lub zrezygnowała z powodu różnych życiowych okoliczności. Rezygnacje mogły być spowodowane faktem zbyt długiego oczekiwania na szkolenie, co mogło mieć miejsce szczególnie wśród uczących się beneficjentów, którzy mogli pozyskać brakującą wiedzę w szkole. Ostatecznie więc, zaplanowane środki wykorzystano na poziomie **66,86%**.
4. Wskaźniki stopnia zaspokojenia potrzeb ukształtowały się na relatywnie niskim poziomie: liczbowy wskaźnik stopnia zaspokojenia potrzeb na poziomie **56,68%**, kwotowy wskaźnik stopnia zaspokojenia potrzeb na poziomie **38,46%** oraz kwotowy wskaźnik stopnia zaspokojenia potrzeb osób korzystających z dofinansowania równy **35,87%**. Niepełne zaspokojenie potrzeb środowiska osób z dysfunkcją wzroku wynikać mogło m. in. z korzystnych dla poszczególnych beneficjentów zmian zasad funkcjonowania programu „Komputer dla Homera 2003” w stosunku do poprzednich programów tego rodzaju. W obecnym programie PFRON odstąpił od udzielania osobom z dysfunkcją wzroku pomocy na zasadach umarzanych w połowie pożyczek, a na ich miejsce wprowadził dofinansowanie większej części kosztów zakupu sprzętu i oprogramowania ze stosunkowo niewielkim udziałem finansowym beneficjenta, uzależnionym od jego dochodów. Nowe zasady udzielania pomocy z jednej strony umożliwiły uczestnictwo w programie osobom o najniższych dochodach, a z drugiej - spowodowały wzrost ich zapotrzebowania na droższy sprzęt.

W związku z tym przystąpiło do programu znacznie więcej osób, niż w latach poprzednich, podczas gdy ogólna suma środków finansowych na realizację programu w 2003 roku nie zwiększyła się wprost proporcjonalnie do wzrostu zapotrzebowania tzn. na tyle, aby w pełni zaspokoić zwiększone potrzeby.

5. Wskaźniki skuteczności pomocy w programie uwidaczniają pozytywny wpływ udzielonej pomocy nie tylko w aspekcie utrzymania poziomu zatrudnienia, czy skuteczności w jego poszukiwaniu, ale również na płaszczyźnie rehabilitacji zawodowej i społecznej. Pomoc jakiej udzielono beneficjentom w ramach programu, przyczyniła się nie tylko do utrzymania poziomu zatrudnienia (szacowanego w dniu sporządzania wniosku), ale nastąpił wzrost liczby osób zatrudnionych o **7,65%**. **W ciągu roku jaki upłynął od momentu wdrażania programu skuteczność w poszukiwaniu pracy wśród niezatrudnionych osób wzrosła o 21,87%. Rezultat ten stanowi niewątpliwie duży sukces uzyskany dzięki wdrożeniu programu. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż poprawę sytuacji życiowej w aspekcie rehabilitacji zawodowej i społecznej zadeklarowało odpowiednio 42,06% i 67,46% ankietowanych.** Pomoc udzielona w ramach omawianego programu dała możliwość nie tylko kontynuowania pracy, czy podniesienia kwalifikacji zawodowych, ale również przyczyniła się do rozwijania własnych zainteresowań oraz do nawiązywania i podtrzymywania kontaktów z innymi ludźmi.
6. Na podstawie informacji uzyskanych z ankiety ewaluacyjnej programu, wypełnionej przez beneficjentów według stanu na dzień 31 grudnia 2004 roku:
- Podkreślenia wymaga fakt, iż w zdecydowanej większości **74,11%** ankietowani beneficjenci programu nabywali sprzęt komputerowy w tzw. zestawach, będących kombinacją nie tylko sprzętu podstawowego i specjalistycznego, ale również urządzeń brajlowskich i lektorskich.
 - Codziennie używanie przedmiotu dofinansowania przez większą część ankietowanych beneficjentów **70,81%**, w bardzo wyraźny sposób potwierdza zasadność i celowość dofinansowania zakupu nowoczesnego sprzętu elektronicznego, który jest niezbędnym elementem funkcjonowania społecznego i zawodowego osób z dysfunkcją wzroku.
 - Analiza ankiet wskazuje, iż wsparcie udzielone było w naszym mniemaniu najważniejszą grupom wiekowym tzn. osobom młodym. Ogółem, beneficjenci w wieku od 17 do 35 lat oraz dzieci w wieku do 16 lat otrzymali ponad połowę całej udzielonej w ramach programu pomocy **62,55%** (1.022 osoby).
 - Dofinansowanie ze środków PFRON w ramach programu umożliwiło ankietowanym poprawę standardu ich codziennego życia. Możliwość zakupu sprzętu komputerowego nie tylko stworzyła warunki dla rozwoju własnych zainteresowań **26,67%**, ale również wpłynęła na unowocześnienie metod nauki **17,58%**, oraz dała możliwość nawiązywania i podtrzymywania kontaktów z innymi ludźmi **17,25%**.
 - Zdaniem ponad połowy ankietowanych **52,26%** zakres przedmiotu dofinansowania powinien zostać poszerzony. Od początku funkcjonowania programu „Komputer dla Homera” sukcesywnie poszerzany był asortyment objęty dofinansowaniem. Ewaluacja programu wykazała istnienie dalszej potrzeby poszerzenia asortymentu przedmiotu dofinansowania. Szczególnie często ankietowani podkreślali konieczność rozszerzenia zawartej w procedurach listy specjalistycznego sprzętu i oprogramowania. Jednakże, przedstawione przez nich propozycje odnosiły się często do urządzeń lub oprogramowania, o które można wnioskować w myśl dotychczasowych zasad programu, lub takie, które nie spełniają kryteriów określonych w zasadach programu – przedmioty optyczne, np. szkła okularowe, szkła kontaktowe itp.
 - Istotnym problemem dla prawie połowy ankietowanych **44,86%** jest brak dostępu do internetu. Objęcie dofinansowaniem w ramach programu abonamentu internetowego w dobie dzisiejszej informatyzacji społeczeństwa wydaje się szczególnie zasadnym w przypadku środowiska osób z dysfunkcją wzroku.
 - Zdaniem zdecydowanej większości ankietowanych **81,82%** obecnie obowiązujący pięcioletni okres po upływie którego możliwe jest ponowne ubieganie się o pomoc, powinien zostać skrócony do trzech lat. W dobie bardzo szybkiego rozwoju technologii informatycznych niniejszy postulat należy uznać za wysoce uzasadniony.
 - Ankietowani bardzo pozytywnie ocenili całokształt przeprowadzonych szkoleń komputerowych. Szczególnie pozytywnie wypowiedzieli się na temat merytorycznej i organizacyjnej strony przeprowadzonych szkoleń. Spośród **538** osób, które odbyły szkolenie komputerowe **23,61%** ankietowanych zwróciła uwagę na fakt, iż czas trwania całego szkolenia, biorąc pod uwagę zakres materiału, jest zbyt krótki.

- i.** Nie sposób nie wspomnieć o pozytywnej ocenie jaką wystawiła zdecydowana większość osób ankietowanych **85,49%**, pracownikom Oddziałów i Biura PFRON, którzy obsługiwali niniejszy program. W większości wskazywano na profesjonalizm, kompetencje, bardzo miłą i uprzejmą obsługę oraz na szybkie i skuteczne załatwianie ewentualnych problemów.
- j.** Program „Komputer dla Homera” zdaniem **95,72%** ankietowanych powinien być kontynuowany w przyszłości, ponieważ wyrównuje szanse osób niewidomych i słabowidzących w zakresie funkcjonowania w środowisku. Zaspakaja mianowicie jedną z podstawowych potrzeb człowieka jaką jest poczucie bycia potrzebnym członkiem społeczeństwa. Ponadto, uczestnictwo w tym programie w opinii **45,29%** osób spowodowało zauważalny wzrost stopy życiowej osób z dysfunkcją wzroku.